

MEKANSAL PLANLAMADA KADIN DOSTU KENT YAKLAŞIMI

Tuğba KİPER¹ Aşlı KORKUT² Tuğba ÜSTÜN TOPAL³

ÖZ

Kent bir yaşama alanıdır. Bu ortamın sürdürülebilirliği ise yaşam kalitesini sağlamakla mümkündür. Nitekim, Onuncu Kalkınma Planı da "yaşanabilir çevre" oluşturulması konusunun altını çizmiştir. Söz konusu planda, kentte yaşayan herkes için sağlıklı, güvenli yaşam sürebilecekleri sosyal bir ortamın oluşturulması hedeflenmiştir. Dolayısıyla kentler, kentlerde yaşayan tüm bireyler için yaşanılabilir bir şekilde planlanmalıdır. Bu hususta toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımı, kent ölçeğinden yapı ölçeğine kadar mekansal planlamanın her boyutunda bütüncül bir şekilde ele alınmalıdır. Bununla birlikte, kadınlar kent yaşamı içerisinde çeşitli nedenlerden dolayı birçok konuda dezavantajlı bir konuma düşmektedirler. Bu durumun oluşması ile de, uluslar arası platformlarda "kadın dostu kent" oluşturma yaklaşımları oldukça yaygın bir hal almıştır. Bu kapsamda bildiride "kadın dostu kent planlama ve tasarım" için strateji ve ilkeler geliştirilerek, kentte yaşayan tüm bireylerin sağlıklı, güvenli ve mutlu bir şekilde yaşam sürebilecekleri kentlerin oluşturulması hedeflenmiştir. Bu kapsamda "*Kentlerin planlama ve tasarım süreçlerinde kadın dostu yaklaşım önemlidir*" hipotezi geliştirilmiştir. Bu amaçla, "*Kadın Dostu Planlama ve Tasarımlar yapmak neden önemlidir?*", "*Dünyada ve ülkemizde bu konuya yaklaşım nasıldır?*" ve "*Toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının benimsendiği bir kent için planlama ve tasarım stratejileri neler olmalıdır?*" sorularına yanıt aranmıştır. Sonuç olarak; kadınlara özgü ihtiyaçların ve beklentilerin karşılanabileceği, kadınların yaşamlarını kolaylaştıracak, kentsel yaşama etkin katılımlarını sağlayacak örnek kamusal mekanların yaratılmasına yönelik olarak çözüm önerileri getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mekansal planlama, kentsel tasarım, kadın dostu kent.

¹Doç. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi/ Peyzaj Mimarlığı Bölümü /tkiper(at)nku.edu.tr

²Prof. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi/ Peyzaj Mimarlığı Bölümü /aslikorkut(at)nku.edu.tr

³Arş. Gör., Namık Kemal Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi/ Peyzaj Mimarlığı Bölümü /tustun(at)nku.edu.tr

WOMEN FRIENDLY CITY APPROACH IN SPATIAL PLANNING

ABSTRACT

City is a living space. Sustainability of environment can be possible by providing quality of life. This principle overlaps the 10th Development Plan "livable environment" vision. In the aforementioned plan, "free, healthy, safe and the creation of a social environment where they can take a high standard of living" for everyone living in the city has been identified as the main objective. Thus, the city must be planned within the framework of qualifications to render livable in terms of accessibility, lighting and recreational aspects for all people living in the city. In the planning-design-implementation process, gender equality approach should be taken into account in open green areas and public spaces on neighborhood, street and building scale. At this point; the adoption of a sustainable planning -design-management- approach based on gender equality is very important. Besides, "women-friendly city" building efforts are also quite common in the European countries and under the joint program of the United Nations. In this context, making the city livable for people living in the city was aimed by developing strategies and principles for women-friendly urban planning and design in this statement. For this purpose, answers were searched for these questions: "What is the necessity of making the city livable for women living in the city?", "Why woman-friendly planning and design is important?", "What is the approach to this subject in our country and in the world?" and "What should be the planning and design strategies for a livable city for everyone?". As a result, solution proposals were introduced for creation of sample public spaces that can meet specific needs and expectations of women, facilitate women's life and ensure their effective participation in urban life.

Keywords: Spatial planning, urban design, women friendly city.

Kiper, Tuğba. Korkut, Aslı. Üstün Topal, Tuğba. "Mekansal Planlamada Kadın Dostu Kent Yaklaşımı". *idil* 5.26 (2016):1777-1796.

Kiper, T. Korkut, A. Üstün Topal, T. (2016). Mekansal Planlamada Kadın Dostu Kent Yaklaşımı. *idil*, 5 (26), s.1777-1796.

Giriş

Kentler; yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, gelir seviyesi, sosyal statü vb. açısından farklı bireylerin bir arada yaşadığı alanlardır. Bu farklılık bireylerin yaşam biçimlerini ve taleplerinin şekillenmesi açısından etkili olmaktadır. Bu kapsamda mekan oluşturmada, bireylerin ihtiyaçları, beklenti ve öncelikleri önemlidir. Bu durumun göz ardı edilmesi ile bireylerin bazılarının yaşam kalitesi kolaylaşırken bazılarının ise zorlaşabilecektir ([http://www.peyzaj.org.tr/...](http://www.peyzaj.org.tr/)). Keza, farklı özelliklere sahip bireylerin beklentileri farklı olabildiği gibi Uslu ve Shakouri, 2014, s.7'nin de belirttiği gibi istekler ve gereksinimlerde benzerlikler olması da kaçınılmazdır. Bu hususta, farklı özelliklere sahip tüm bireylerin bir arada zaman geçirmeleri için ortak mekanlara da ihtiyaç vardır.

Toplumsal cinsiyet, cinsiyete dayalı iş bölümü ve biyolojik cinsler arasındaki ilişkileri vurgulamak amacıyla toplumda sadece kadının değil erkeğin de konumunu belirten bir kavramdır (Demirbilek, 2007, s.13). Cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi ve toplumda kadının statüsünün ve rollerinin yeniden gözden geçirilerek değiştirilmesi ve farklılaştırılması çalışmaları günümüzde üzerinde durulan faaliyet alanlarından birisidir (Yumuş, 2011, s. 26.). Öyleki, Taylor, 1999, s.14 'a göre de etkili planlama sürecinde toplumsal cinsiyete ilişkin bir veri tabanının oluşturulması önemli bir yere sahiptir.

Kadınlar, kent yaşamına ilişkin karar mekanizmalarında yer almada dezavantajlı durumdadır. Özellikle eğitim, sağlık, ulaşım ve teknolojiye gelişmelerle, toplumsal rolleri, aile ilişkileri, kararlara katılımları değişse de; kadınlar erkeklere oranla siyasal, sosyal, ekonomik ve kentsel kazanımlardan daha az yararlanmakta ve kentsel hakları kullanmada daha geride kalmaktadırlar (Kaypak, 2014, s.345). Özellikle, mekanların fiziksel uzaklığı, ulaşımın zorluğu, güvensizliği ve uzunluğu vb. etkenler kadınların kent içindeki rollerini pasifleştirici bir etki yaratmaktadır (Oğuz, 2013, s.27). Bu durum kentsel yaşam kalitesi açısından değerlendirildiğinde toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının çok da gözetilmediğini göstermektedir. Bu konuda kadınların kente dair alt yapısal, sosyal ve mekansal ihtiyaçlarının doğru şekilde analiz edilebilmesi ve bu ihtiyaçların değerlendirilerek toplumsal cinsiyet eşitliğinin ele alındığı şekliyle kentsel hizmetler tasarlanması oldukça önem taşımaktadır (Tekinbaş, 2013, s.20). Keza, Altay Baykan, 2015, s.10' e göre kadın kenti her yönüyle ve yoğun olarak kullanabilmeli ve yaşayabilmelidir. Uluslararası düzeyde öneme sahip olan "kadının kentsel fiziksel mekanda yaşam kalitesinin yükseltilmesi, kentlerimiz için de gündeme alınması gereken bir konudur. Şehirlerimizde artan nüfus, kentsel ve mekansal ihtiyaçların hızlı ve sağlıklı bir

biçimde karşılanmasını ve tüm kentlilerin bu olanaklardan eşit biçimde yararlanabilmesini zorunlu hale getirmektedir.

Kadın için, planlama ve tasarım süreçlerinde eşitlikçi bakış açısını oluşturmak üzere izlenecek yol tarif edilmeli ve yol gösterici örnekler doğrultusunda ilkeler belirlenmelidir. Bu doğrultuda, Onuncu Kalkınma Planı Yaşanabilir Kentler ve Kentsel Dönüşüm Özel İhtisas Komisyonu Ön Raporu'nda da ifade edildiği gibi günümüzde Türkiye kentlerinin yaşanabilir mekânlara dönüşümünün sağlanması konusunda bir yol haritasının belirlenmesi öngörülmektedir. Bu planda yaşanabilirlik, esas olarak insan-çevre-yerleşim-toplum arasındaki ilişkinin tanımlanmasında kullanılan ilkeler olarak belirlenmiştir (<https://mutlukent.files.wordpress.com/2012/10/....>).

Kadın Dostu Kentler, en temel tanımıyla “kadınların kentsel yaşamın tüm alanlarında eşit bir biçimde yer almasını destekleyen” kentlerdir. Daha açık bir ifade ile kadın dostu kent; yapıların etkili ve erişilebilir olduğu, fiziksel mekanların kadınlar ve kız çocukları açısından rahat, güvenli ve eşit kullanımının garanti altına alındığı, sosyal yaşantı, ulaşım, toplu konut ve alt yapı hizmetlerinin planlama süreçlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği prensibini dikkate alarak yapıldığı bir kenttir (Tekinbaş, 2013, s.20).

Kentler, kentte yaşayan kadınlar için; ulaşım, erişebilirlik, aydınlatma, rekreasyonel yönden yaşanabilir kılma niteliği çerçevesinde planlanmalıdır. Bu kapsamda çalışmada kenti, kentte yaşayan kadınlar için de "yaşanılabilir kılmanın" gerekliliği ve olabilirliği tartışılmaktadır. Bu amaçla "Kentlerin planlama ve tasarım süreçlerinde kadın dostu yaklaşım önemlidir", hipotezi öne sürülerek herkes için yaşanılabilir bir kentin planlanma ve tasarım stratejilerine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Çalışmada, "kadın dostu kent planlama ve tasarım" için strateji ve ilkeler geliştirilerek, kentte yaşayan tüm bireylerin sağlıklı, güvenli ve mutlu bir şekilde yaşam süreçleri kentlerin oluşturulması hedeflenmiştir. Bu kapsamda çalışma 5 aşamada yürütülmüştür. Bunlar:

1. Amaç ve Kapsamın Belirlenmesi,
2. Hipotezlerin Geliştirilmesi,
3. Konuya İlişkin Literatür Taraması,
4. Türkiye ve Avrupa için Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine İlişkin Yaklaşımların Belirlenmesi
5. Sonuç ve Öneriler'dir.

Bu doğrultuda, öncelikle amaç ve kapsam belirlenmiş, ve birtakım hipotezler öne sürülmüştür. Hipotezler "Kadın Dostu Planlama ve Tasarımlar yapmak neden önemlidir?, Dünyada ve ülkemizde bu konuya yaklaşım nasıldır? ve Toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının benimsendiği bir kent için planlama ve tasarım stratejileri neler olmalıdır?" soruları çerçevesinde geliştirilmiştir.

Amaç ve kapsam doğrultusunda konuya ilişkin literatür taraması yapılmış, ve literatür taramaları çerçevesinde Ülkemiz ve Avrupa örneklerinde yapılmış çalışmalar, yaklaşımlar ve uygulamalar irdelenmiştir. Yerel hedeflerin belirlenmesine katkıda bulunacak kadın dostu kentler için farklı ölçeklerde planlama ve tasarıma yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımı ile kentte yaşayan tüm bireylerin sağlıklı, güvenli ve mutlu bir şekilde yaşam sürecekleri kentlerin oluşturulması amacıyla yapılan bu araştırmaya ait veriler iki ana başlık altında değerlendirilmeye alınmış ve aşağıda alt başlıklar halinde verilmiştir.

Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine İlişkin Yaklaşımlar

“Toplumsal Cinsiyet” kavramı 1970’lerde uluslararası literatüre girmiş olup ülkemizde, 1990’larda Türkiye’de yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (Alkan, 2009, s.17). Keza, ülkemizde toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin kalkınma planlarında öngörülen yaklaşımlar incelendiğinde; ilk altı kalkınma planında kadın istihdamı konusu nispeten daha zayıf ve genellikle eğitim-mesleki eğitim ile ilişkilendirilmiştir. Yedinci kalkınma planından itibaren ise eğitim ve mesleki eğitim konularının yanı sıra hukuki ve kurumsal farklı düzenlemelerin de yer aldığı görülmektedir. Kadın-erkek eşitliği konusunda ulusal mekanizma olarak kurulan KSGM’nin, kadın hareketinin, uluslararası gelişmelerin ve özellikle de AB adaylık sürecinin kalkınma planlarında ve programlarda önemli bir etkisinin varlığı söz konusudur (Yumuş, 2011, s.63). Ayrıca, Yedinci Kalkınma Planı’na bağlı olarak oluşturulan 1998 Yılı Programında kadın girişimciliğinin teşvikine ilişkin tedbirlerin yer aldığı görülmüştür (Yumuş, 2011, s.64).

Bununla birlikte, Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri’nden hareketle 2006 yılında, toplumsal cinsiyet eşitliği prensiplerinin yerel yönetimlerin planlama ve programlama süreçlerine dahil edilmesi ve bu sürece paralel olarak yerel yönetimler ile kadın örgütlerinin güçlendirilmesi ve aralarındaki işbirliği fırsatlarının artırılması amacıyla Kadın Dostu Kentler Programı’nın ilk aşaması olan ‘Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı’ başlatılmıştır. Programın ilk bölümüne Birleşmiş Milletler

Kuruluşlarının yanı sıra; Sabancı Vakfı; 10 ülke hükümeti ve kadın sivil toplum kuruluşları destek vermiştir. İlk aşaması 2006 -2010 yılları arasında Türkiye’ de 6 kentte (İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa ve Trabzon) uygulanmıştır. Program kapsamında Türkiye’ de ilk kez Yerel Eşitlik Mekanizmaları oluşturulmuş ve Yerel Eşitlik Eylem Planları hazırlanmıştır. 2010 yılında tamamlanan 1. aşamanın ardından, 2011 yılı Nisan ayında Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak programının 2. aşaması başlatılmıştır. ikinci etapta programa Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin ve Samsun illerinin de katılmasıyla programın coğrafi kapsamı 12 ile genişletilmiştir (http://www.unfpa.org.tr/rapyay/kadin_dostu_kentler_2010.pdf; Tekinbaş, 2013, s.22). Bu program Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarını yerel yönetimlere taşıyan ilk proje olması bakımından önemlidir.

Ayrıca ülkemizde kadın dostu kent yaklaşımına yönelik çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Bunlardan bazıları şöyledir (http://www.unfpa.org.tr/rapyay/kadin_dostu_kentler_2010.pdf; Altay Baykan, 2015, s.7; Tekinbaş, 2013, s.22):

- Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programı çerçevesinde “Yerel Yönetimler İçin Kadın Dostu Kent Planlaması ve Tasarım İlkeleri Rehberi” hazırlanmıştır. Türkiye’de bu alanda ve bu kapsamda hazırlanmış ilk ve öncü bir çalışma olmuştur.
- Kadın Dostu Kentler 2 Projesinin uygulandığı 12 ilde Yerel Eşitlik Eylem Planlarında (YEEP) sivil toplumun üzerine düşen sorumlulukları hayata geçirmesi ve kamu kurumları / yerel yönetimler ve Sivil Toplum Örgütleri arasındaki ortaklıkların desteklenmesi amacıyla 2013 ve 2014 yıllarını kapsayan bir Hibe Programı başlatılmıştır.
- BM Ortak Program kapsamındaki 6 ilde (İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon ve Van’da) lise öğrencilerine yönelik Kadın Dostu Kent Kompozisyon Yarışması ve ulusal düzeyde üniversitelerin ilgili bölümlerinde okuyan öğrencilere yönelik Kadın Dostu Mekanlar Kentsel Tasarım Öğrenci Yarışması konu hakkında farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülmüştür.
- 2007 yılında Bilkent Üniversitesi Peyzaj Mimarisi ve Kentsel Tasarım Bölümü öğrencileri, “Kadın Dostu Kent” için Van ölçeğinde “Kentsel Hizmetlerin İyileştirilmesi ve Yeniden Tasarlanması Proje Çalışması” nı gerçekleştirmiştir.
- 2009 yılı Ekim ayında, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki üniversitelerde Mimarlık, Şehir ve Bölge Planlama, Peyzaj Mimarlığı ve

Kentsel Tasarım Bölümlerinde öğrenim gören lisans öğrencilerine yönelik “Kadın Dostu Mekanlar Kentsel Tasarım Öğrenci Yarışması” açılmıştır. Üniversitelerin ilgili bölümlerinde eğitim gören öğrencilerin mekanların kadınların yaşamı üzerine etkisi konusundaki farkındalıklarının artırılması amaçlanmıştır.

Avrupa’da Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine İlişkin Yaklaşımlar

Avrupa’da toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik olarak 1970’li yıllarda kadın hakları konusunda uluslararası ortak bir dil geliştirmek amacı ile BM tarafından Dünya Kadın Konferansları düzenlenmeye başlanmıştır. BM Birinci Dünya Kadın Konferansı; 1975 yılında Meksika’da düzenlenmiş ve bu konferans sonrasında 1975-1985 yılları arası Kadın On Yılı olarak ilan edilmiştir. Eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşmayı amaçlayan Kadın On Yılı’nın ana teması istihdam, sağlık ve eğitim olarak belirlenmiştir. (Yumuş, 2011, s.29). KSGM, 2000, s.1 'e göre, 1979 yılında BM Genel Kurulunca CEDAW (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi) kabul edilmiştir. 1980 yılında imzaya açılan CEDAW 1981 yılında 20 ülke tarafından onaylanarak 1981’de yürürlüğe girmiştir. Ülkemiz ise sözleşmeye 1985 yılında taraf olmuş olup, sözleşme 1986 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşme ile birlikte, kadınlara karşı ayrımcılığa açık bir tanım getirilmiş, taraf ülkelere kadınların erkeklerle eşitlik temeline dayanan, her alanda ve özellikle siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda gerekli her türlü tedbiri alma yükümlülüğü verilmiştir (Yumuş, 2011, s.29).

Avrupa’da kent planlaması ve organizasyonu, kentiçi ulaşım ve konut politikaları belirlenirken kadınların ihtiyaçları gözönüne alınmaktadır (http://www.unfpa.org.tr/rapyay/kadin_dostu_kentler_avrupadan_ornekler_4.pdf, Erişim Tarihi: 25.07.2016). Buna yönelik olarak Avrupa’da kadın dostu kent yaklaşımına yönelik bazı çalışmalar aşağıda verilmiştir (Tekinbaş, 2013, s.20; Tokman, 2009, s.436; http://www.unfpa.org.tr/rapyay/kadin_dostu_kentler_avrupadan_ornekler_4.pdf):

- Frankfurt (Almanya), Rotterdam (Hollanda), Viyana (Avusturya), Roma (İtalya) gibi kentlerde “Eşitlikçi Kenti” hedefleyen projeler yürütülmüştür.
- Almanya, Frankfurt’ da Ocak 2002’ den bu yana cinsiyet duyarlı bakış açısı uygulamaya konulmuş ve Belediye örgütünün bünyesinde bir ‘Cinsiyet Takımı’ kurulmuştur.

- Avusturya, Viyana’da bir bölge kadınlar sokağı olarak tasarlanmıştır. Kadın mimarlar tarafından gerçekleştirilen toplumsal cinsiyet duyarlı kent ve konut planlama çalışması Birleşmiş Milletler tarafından örnek proje olarak seçilmiştir.
- Yine Viyana’da 1997 yılından bu yana oyun parkları tasarlanırken kız ve erkek çocuklarının farklı hareketlilikleri ve oyun tercihleri dikkate alınarak ortak ve eşit oyun alanları tasarlanmaktadır Ayrıca bu konu kentin Stratejik Planında da yer almaktadır.
- Almanya, Hannover’ de kentin ulaşım planlaması toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmiştir. Eşitlik komitesi şehir planlama birimi ile birlikte çalışmaktadır.
- Kanada, İsveç gibi bir çok ülkede “duraksız gece otobüsleri” uygulaması mevcuttur. Bu uygulama ile kadınlar gece güvenli bir şekilde seyahat edebilmekte ve özellikle hava karardıktan sonra durakta beklemeleri gerekmeden otobüsten diledikleri yerde inebilmektedirler.
- Finlandiya, Helsinki’ de bebek arabası ile seyahat eden kadınlardan ücret alınmamaktadır. Bu uygulama ebeveynlerin toplu taşıma araçlarını daha fazla kullanmasını teşvik etmektedir.
- İngiltere, Bristol’de sadece anne ve çocuklardan oluşan ailelere sosyal konut tahsisinde öncelik tanınmaktadır.

Örnekler kadınlara özgü ihtiyaçların ve beklentilerin karşılanabileceği, kadınların yaşamlarını kolaylaştıracak, kentsel yaşama etkin katılımlarını sağlayacak örnek kamusal mekanların yaratılmasının amaçlandığını göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Kentler, farklı sosyal ve kültürel yapılardan, cinsiyetten, yaştan kişilerden oluşan bir yaşama alanıdır. Geçmişten günümüze kadar farklı kesimlerden insanları ile şekillenmiş kentler, zaman içerisinde kendi özgün kimliklerini ortaya koymuşlardır. Kentler aynı zamanda bu süreçte Oktay vd. (2015)’nin de belirttiği gibi yalnızca görsel olarak veya sundukları işlevler bakımından değil, taşıdıkları anlam bakımından da insanları kendilerine çekmişler. Bu süreçte kadınlar da kentlerin şekillenmesinde önemli bir unsur olmuşlardır. Dolayısıyla da kent planlama ve tasarımında kadınların da dikkate alındığı uygulamalar özümsemelidir. Bu kapsamda kadınların karar alma süreçlerine katılımlarının sağlanarak kadınların gündelik hayatlarını kolaylaştırmaya ve iyileştirmeye yönelik çözüm önerileri ve stratejiler geliştirilmelidir. Bu stratejileri

eyleme dönüştürmek için ise kentlerin planlama-tasarım-uygulama süreçlerinde; toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımı; mahalle, sokak ve yapı ölçeğinde ele alınmalıdır. Bu kapsamda, ulaşım-erişilebilirlik, kent merkezi-kentsel hizmetler, yeşil alanlar-parklar ve kamusal alanlar-ortak kullanım alanlarında çeşitli çözümler üretilmelidir. Cinsiyet duyarlı kent planlama ilkelerince; erişim ve sirkülasyon alanları daha kaliteli kent donatıları ile güçlendirilmeli, kamu alanları ve sosyal alt yapılar peyzaj unsurları ile desteklenerek korunaklı, tam anlamı ile güvenli, kadın kullanıcıların taleplerine uygun kriterler göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır. Görsel yönden zengin, mekansal kullanımlara kolay erişilebilir, yaya öncelikli, ekolojik açıdan sürdürülebilir, ekonomik değerleri dikkate alan, yaşam kalitesi yüksek, güvenli, canlı, sağlıklı ve yaşanılabilir kentler oluşturmak temel hedef olmalıdır. Bununla birlikte bireylerin kent içerisinde kendilerini mutlu hissedebilecekleri psikolojik açıdan rahatlatıcı mekanlar tasarlanmalıdır. Bu kapsamda; doğal koridorların yanı sıra akarsu kıyıları, su kanalları, kullanılmayan demiryolu güzergâhlarının rekreasyonel yeşil yol olarak değerlendirilmesi (Oktay vd., 2016: 3), suyun etkin kullanımının sağlanması, zeminlerin olabildiğince doğal nitelikleri ile kullanılması ve asfalt, beton vb. sert materyaller ile kaplanmaktan kaçınılması (Doygun ve Kısakürek, 2013, s.24), bitkisel tasarımlarda bitkilerin dört mevsimde oluşturdukları renk ve biçim değişikliklerinin vurgulanması, yapısal tasarımlarda renk ögesinin ön plana çıkarılması gibi uygulamalar örnek olarak verilebilir. Bu tür uygulamalar bireylerin kendilerini mutlu ve o mekana ait olmaları hissettirerek aidiyet duygusunu da arttıracaktır. Keza Uzun (1997)'nun belirttiği gibi; suyun yarattığı ses, insanlarda canlı, neşeli ve hareketli bir his yaratırken, sakin ve geniş bir su yüzeyi sükûneti sağlar. Su hareketi ve değişimleri dominant bir etki yaratarak, mekana derinlik hissi yaratır (Oktay vd., 2016: s.6)

Ancak burada unutulmaması gereken önemli bir nokta; yalnızca kadınların ön plana çıktığı kentler değil, toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetken kent yapısının oluşturulmasının temel amaç olmasıdır. Bu kapsamda oluşturulan kadın dostu kent planlama ve tasarımına yönelik öneriler Tablo 1'de verilmiştir.

Sonuç olarak; eşitlikçi ve kadın dostu bakışın fiziksel planlama, tasarım ve uygulama süreçlerinin tüm aşamalarına yerleştirilmesi, yerel hizmetlerin bu bakış çerçevesinde koordine edilmesi gerekmektedir. Nitekim Yumuş (2013); yapmış olduğu araştırma sonucunda 2014-2020 yıllarını kapsayacak olan, Onuncu Kalkınma Planı'nın temel ilkelerinden birinin "Ekonomik, sosyal ve kültürel tüm alanlarda toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamanın esas olduğunu" vurgulamıştır. Bu çalışma kapsamında geliştirilen kentlerin planlama ve tasarımlarına ilişkin öneriler yerel hedeflerin belirlenmesine katkıda bulunacaktır. Aynı zamanda yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyete duyarlı planlama ve tasarım süreçlerini uygulamalarında yol gösterici olacaktır. Kadınların kent yaşamında daha aktif, daha güvenli bir şekilde rol

almasında etken olacaktır. Bu anlamda benzer çalışmaların yapılması planlama-tasarım ve uygulama süreçleri için katkı sağlayacaktır.

Tablo 1. Kadın dostu kentler için farklı ölçeklerde planlama ve tasarıma yönelik öneriler (Altay Başkan, 2015, s.41-114; Uslu ve Shakouri, 2014, s. 9; http://www.unfpa.org.tr/rapyay/kadin_dostu_kentler_2010.pdf; <https://mutlukent.files.wordpress.com/2012/10/...>, Yılmaz vd. 2014'den yararlanılarak)

	Planlamaya Yönelik Öneriler	Tasarıma Yönelik Öneriler
Kent ölçeği	İnsanın doğayla ilişkisinin kurulması sağlanmalıdır. Yeşil kuşak, yeşil kama, yeşil yol, yeşil altyapı gibi açık yeşil alan sistemleri ile kentin bütünleştirilmesi sağlanmalıdır.	Hobi bahçeleri, çatı bahçeleri, permakültür, kentsel tarım uygulamaları gerçekleştirilmelidir. Böylelikle kadınların bu uygulamalara katılımı teşvik edilmiş olacaktır.
	Ekolojik sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma temelli yaklaşımlar dikkate alınmalıdır.	Aktivite alanları iklim koşullarını (sıcaklık, rüzgar, nem vb.) topoğrafik yapı (eğim, baki, yükseklik) değerlendirilerek tasarlanmalıdır. Ayrıca iklim farklarına ve farklı faaliyetlere uygun mekân düzenlemesine imkân verecek değiştirilebilir mekânlar üretilmelidir. Bitki seçiminde doğal bitki örtüsünde yer alan bitkilerden yararlanılmalıdır.
	İnsan odaklı yaklaşım ele alınmalıdır.	Yaya yolu, bisiklet yolları tasarlanmalı, engelli ve çocuk arabaları için yer ayrılmalıdır. Bu tür uygulamalar, kadınların gündelik hayatını kolaylaştıracak ve kente erişimlerini arttıracaktır.
	Mekansal kullanımlara erişilebilirliğin sağlanması gerekmektedir.	Toplu taşıma olanaklarının sağlanması, yeterli sayıda otopark imkanları yaratılmalıdır.

	<p>İmar planlarında mekansal kullanım çeşitliliği sunacak aktivitelere yer verilmelidir.</p>	<p>Mekansal kullanım çeşitliliğini sağlayacak alışveriş sokakları, pazar yeri gibi alanlar tasarlanmalıdır. Bu tür imkanlar kadınların sosyalleşmesine katkı sağlayarak uygulamalara bizzat katılımlarını teşvik edecektir. Bununla birlikte; dinlenme, spor, eğlence, kültürel faaliyetler, yeme içme alanları da oluşturulmalıdır.</p>
	<p>Yaşam kalitesini yükseltmek için güvenli mekanlar yaratılmalıdır.</p>	<p>Mekanlar algılanabilir ve okunabilir tasarlanmalıdır. Çıkma sokak, sağır cephe gibi görüş açısının zayıfladığı tasarımlardan kaçınılmalıdır. Mekanlarda (sokak, cadde, park, alt üst geçitler vb.) uygun aydınlatma elemanları ile donatılmalıdır. İşaret ve yönlendirme levhaları ile mekanlara erişim kolaylığı sağlanmalıdır. Taban elemanları (yer döşemeleri, merdiven, rampa ve yollar) kullanımında uygun malzeme seçimi gerçekleştirilmelidir. Açık alanlarda yeterli sayıda aydınlatma elemanı tesis edilmesinin yanı sıra ışık şiddetlerinin de iyi planlanması gerekmektedir.</p>
	<p>Toplu taşıma araçları ile erişilebilen arazi kullanım planlaması dikkate alınmalıdır.</p>	<p>Toplu taşıma durak mesafelerinin maksimum yaya yürüme mesafesi olan 600m den daha uzun olmamasına dikkat edilmelidir. Tramvay, trolleybüs veya otobüs gibi toplu taşıma araçlarının durak yerlerini içine alacak şekilde (20 m. mesafe) belli bir şerit boyunca yayanın hareketini daha güvenli ve rahat hale getirebilecek, trafiği</p>

		yavaşlatacak yumuşak veya pütürlü zemin uygulaması, özellikle konut alanlarında çok yararlı ve güvenliği sağlayıcı bir uygulama olabilir.
	Mekansal planlama kademelerinde kent kimliğini vurgulayıcı uygulamalar yapılmalıdır.	Kentsel peyzaja, yaşam biçimine, mimariye ve yapı malzemesine uygun yapılaşma sağlanmalıdır. Böylelikle kent bütününe bir kimlik kazandıracak tasarımlar ile, kentlilerin aidiyet hissini güçlendirecektir.
	Yaşama ve çalışma alanı birlikteliği sağlanmalıdır.	Konut ve ticaret alanlarının birbirleriyle etkileşim halinde olduğu tasarımlara ağırlık verilmelidir.
Mahalle ölçeği	Erişim sağlanmalıdır.	Yapılar arasında yer alabilecek yaya bağlantıları kadınların erişimini kolaylaştıracaktır. Aynı zamanda, köşe parsellerde yer alabilecek küçük parklar veya cep parkları dinlenme ve sosyalleşme imkanı yaratacaktır.
	Mekansal kullanım çeşitliliği sağlanmalıdır.	Kurulacak pazar yerleri, panayır ve kermesler ile kadınların gündelik hayatı hareketlenecektir. Bu sayede, kadınların ekonomik ve sosyal anlamda güçlenmelerine de katkı sağlanacaktır.
Sokak ölçeği	Mekan duygusu yaratmalıdır.	İnsanların kendilerini o ortama ait hissedebilecekleri mekanlar tasarlanmalıdır.
	Kullanıcı dostu sokak olmalıdır.	Kentin uygun sokaklarında bisiklet yolları oluşturulmalıdır. Yaya öncelikli yollara yer verilmelidir.

	Kullanım çeşitliliği sağlanmalıdır.	Alışveriş sokağı, sanat sokağı, kültür sokağı, yeme-içme odaklı sokak gibi farklı temalarda sokaklar tasarlanmalıdır. Böylelikle kadınlar için gündelik hayatın monotonluğundan uzaklaşmış hareketli mekanlar yaratılmış olacaktır.
	Güvenli mekanlar oluşturulmalıdır.	Donatılar, antropometrik ölçülere uygun olmalı ve doğru malzeme seçimine dikkat edilmelidir. Aydınlatma elemanları kullanılmalı ve yönlendirme levhaları ile bilgilendirme sağlanmalıdır. Düşme, yaralanma gibi durumlara neden olabilecek hata ve tehlikelere karşı önlemler alınmalı. Tehlikelere karşı uyarıcılar olmalı, izleme ve kontrol mekanizması sağlanmalıdır. Böylelikle kadınlar kendilerini daha güvende hissedeceklerdir.
Yapı ölçeği	Yapısal planlamalarda kent kimliğini yansıtacak mimari bir dil oluşturulmalıdır.	Yörenin coğrafi, kültürel ve sosyal ve toplumsal değerlerini yansıtan bir mimari dil ile tasarlanmalıdır.
	Yapısal planlamalarda insan ölçeğine uygunluk ön plana çıkarılmalıdır.	Çok katlı ve yüksek binalar yerine yatay binaların inşa edilmelidir. Bu sayede, insanların birbirlerini tanıyabilecekleri, iletişim ve ilişki kurabilecekleri ortamlar sağlanacaktır.
	Yapısal planlamalarda sosyal alanların yaratılmasına özen gösterilmelidir.	Apartmanlara veya sitelere insanların sosyalleşmesine olanak sağlayacak ait açık ve kapalı ortak faaliyet alanları oluşturulmalıdır.

Aşağıda alışveriş sokağı, sanat sokağı, kültür sokağı, yeme-içme odaklı sokak gibi farklı temalarda sokak tasarımlarına ilişkin örnekler verilmiştir (Şekil 1-6).

Şekil 1. Sanat sokağı tasarım örneği (<http://muratpasa-bld.gov.tr/...>)

Şekil 2. Sanat sokağı tasarım örneği (<http://www.malatya.bel.tr/...>)

Şekil 3. Kültür sokağı tasarım örneği (<http://www.shutterstock.com/...>)

Şekil 4. Yaya ve araç yolu tasarım örneği (<http://index.hu/kultur/eletmod/...>)

Şekil 5. Yeme-içme sokağı tasarım örneği (<https://bcupb.wordpress.com/...>)

Şekil 6. Yeme-içme sokağı tasarım örneği (<http://blogdowntown.com/...>)

Kentler, kentsel açık ve yeşil alanlar alanlar, meydanlar, sokaklar, yapılar, ve kent mobilyaları gibi alanlardan oluşmaktadır (Altıntaş ve Eliri, 2012, s. 65). Bu alanlarda toplumun her kesiminin eşit bir şekilde yararlanabileceği planlama ve tasarım uygulamaları yapılmalıdır. Bu uygulamalarda ekolojik, fonksiyonellik ve

görsellik dikkate alınmalıdır. Aynı zamanda Altıntaş ve Eliri, 2012, s. 71'nin de belirttiği gibi kentsel mekanların planlama ve tasarımında sanatsal bakış açısının da göz ardı edilmemesi gerekir. Tüm bu bileşenlerin dikkate alınmasıyla kentler yaşam kalitesi yüksek, insan odaklı, yaşanılabilir, sağlıklı mekanlara dönüşecektir.

KAYNAKLAR

ALKAN, Ayten. *Kadın Dostu Yerleşimlere Doğru Yerel Planlama ve Hizmet Sunum Modeli Uygulama Rehberi*. Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı.Yalçın Matbaacılık, 2009, Ankara.s.177.

ALTAY BAYKAN, Deniz. *Yerel Yönetimler İçin Kadın Dostu Kent Planlaması ve Tasarım İlkeleri Kitabı*. Uzerler Matbaacılık Sanayi Ltd. Şti., Çankaya, Ankara, 2015.

ALTINTAŞ, Osman, ELİRİ, İsa. *Birey Toplum İlişkisinde Kent Kültürü, Kamusal Alan ve Onda Şekillenen Sanat Olgusu*. İDİL Sanat ve Dil Dergisi, 1(5), 2012: 61-74.

DEMİRBİLEK, Sevda. *Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açından İncelenmesi*. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, Cilt 44(511) 2007: 12-27.

DOYGUN, Neslihan, KISAKÜREK, Şule. 2013. *Kahramanmaraş'da Bazı Kent Parklarının Geçirimli Zemin Yeterliği Bakımından İncelenmesi*. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi,3(7): 23-29

<http://www.malatya.bel.tr/icerik/17/90/sanat-sokagi.aspx>, Erişim Tarihi: 11.10.2016.

http://www.peyzaj.org.tr/resimler/ekler/888241374e8c62d_ek.pdf?tipi=37&turu=&su be=0, Erişim Tarihi: 11.10.2016.

<http://www.shutterstock.com/video/clip-6137474-stock-footage-tianjin-china-jun-crowds-in-the-tianjin-ancient-cultural-street-jun-tianjin.html>, Erişim Tarihi: 11.10.2016.

http://www.unfpa.org.tr/rapyay/kadin_dostu_kentler_2010.pdf, Erişim Tarihi: 25.07.2016.

http://www.unfpa.org.tr/rapyay/kadin_dostu_kentler_avrupadan_ornekler_4.pdf, Erişim Tarihi: 25.07.2016.

<https://bcupb.wordpress.com/tag/high-street/>, Erişim Tarihi: 14.10.2016.

<http://blogdowntown.com/2009/03/4108-mayors-budget-includes-1-million-for-broadway>, Erişim Tarihi: 14.10.2016.

http://index.hu/kultur/eletmod/2014/09/20/budapest_meg_mindig_az_autokba_szerelmes/, Erişim Tarihi: 14.10.2016.

http://muratpasa-bld.gov.tr/haber/11030/3/muratpasabelediyesinden_sanatsokagi#.V_5AkvmLTDC, Erişim Tarihi: 12.10.2016.

https://mutlukent.files.wordpress.com/2012/10/kalkc4b1nmabakanlc4b1c49fc4b1_yac59fanabilir-kentler-ve-kentsel-de3b6nc3bcc59fc3bcm.pdf, Erişim Tarihi: 25.07.2016

KAYPAK, Şafak. *Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak*. Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 7(1), 2014: 344-357.

KSGM, *Kadın 2000: 21. Yüzyıl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış*. Ankara: KSGM Yayınları, 2000.

OĞUZ, Melis. *Neden Cinsiyetçi Planlama Kadın Dostu Kentler*. TMMOB Şehir Plancıları Odası Haber Bülteni, Kadın Özel Eki 2. 2013: 26-27.

OKTAY, H.Ekin, ERDOĞAN, Reyhan, OKTAY, F.Başak. *Kent ve su*. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 5 (11) 2015: 119-125.

OKTAY, H.Ekin, ERDOĞAN, Reyhan, OKTAY, F.Başak. *Akarsular ve Akarsularda Rekreatyon Olanakları*. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 6(1) 2016: 1-11.

TAYLOR, Vivienne. *Gender-Mainstreaming in Development Planning: A Reference Manual For Governments and Other Stakeholders*. 1999. http://www.keepeek.com/Digital-AssetManagement/oecd/common-wealth/social-issues-migration-health/gender-mainstreaming-in-development-planning_9781848596801-en#.V5hbnvmLTdc#page1 Erişim Tarihi: 27.07.2016.

TEKİNBAŞ, Ege. *Kadın dostu kentler*. TMMOB Şehir Plancıları Odası Haber Bülteni, Kadın Özel Eki 2. 2013: 20-23.

TOKMAN, L.Yıldız. "*Kadın Dostu Kent*" Kavramının İzmir Ölçeğinde Tartışılması. TMMOB İzmir Kent Sempozyumu, 2009: 433-443.

USLU Aysel, SHAKOURİ, Nasim. *Kentsel Peyzajda Engelli/Yaşlı Birey İçin Bağımsız Hareket Olanakları ve Evrensel Tasarım Kavramı*. Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 14 (1) 2014: 7-14.

YILMAZ, Tahsin, ŞAVKLI, Faik, OLGUN, Rıfat, ÖZDAMARLAR, Elif. *Aydınlatmanın Park Kullanım Tercihlerine Etkileri*. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 4 (9) 2014: 15-20.

YUMUŞ, Akın. *Kalkınma Planları Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Anlayışının Ekonomik, Toplumsal ve Siyasal Boyutları*. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara: 2011.